

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Фурман Анатолій Анатолійович – доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка».

Критичне мислення в академічному середовищі: від теорії до практики: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 473 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку критичного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку критичності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

критичного мислення та зміну ролі викладача. Академічні візії. 2025. № 43. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1886> (дата звернення: 07.05.2026).

2. Кремень В. Г., Спірін О. М. Роль Національної академії педагогічних наук України в цифровій трансформації освіти і науки. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2024. Т. 6, № 2. С. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6228>

3. Петренко Л. М., Кучерявий О. Г., Лавріненко О. А. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього викладача закладу вищої педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства : монографія. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2024. 246 с.

4. Салій Р. В., Сапогов М. В., Дяченко М. О. Розвиток професійного мислення майбутнього педагога в умовах цифровізації вищої освіти. Перспективи та інновації науки. 2024. № 2(36). С. 454–462. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2\(36\)-454-462](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2(36)-454-462).

5. Цифровізація освіти і науки в період російсько-української війни та відновлення України : оглядове видання / упоряд. А. Г. Гуралюк, В. В. Коваленко, Д. О. Закатнов та ін. ; за наук. ред. А. Г. Гуралюка ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2025. 318 с.

АРТЮХ В'ячеслав Олексійович

ПРО ФОРМУЛУ «ВІД МІФУ ДО ЛОГОСУ», ПРИКЛАДЕНУ ДО ВИТОКІВ УКРАЇНСЬКОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Образи національних філософських процесів, що конструюються в історії філософії, починаючи з доби Романтизму, включають стан «витоку» таких філософій. Для багатьох сучасних істориків філософії український філософський процес також обов'язково повинен мати свої власні витoki, він повинен бути продовженням попередніх форм духовності, якими за аналогією з генезою давньогрецької філософії постають давньослов'янські, форми розвинутої міфології. Вже у першому навчальному посібнику з історії української філософії часів політичної самостійності України стверджується, що якщо українська національна філософія базується на специфіці світогляду і національного світосприйняття, то вона повинна мати «глибинне коріння» [1, с. 11]. Після цього описуються архетипові елементи українського національного світогляду. Або як пише ще один відомий український філософ: «Філософія ніколи не виникала на пустому місці. Вона завжди постає як результат попереднього духовного розвитку. Основним джерелом, на ґрунті якого формувалася українська

філософська думка, є народна культура, що в усній народній творчості зберігає попередні світоглядні уявлення» [3].

Фактично ж мова йде про спроби відтворення на нашому вітчизняному інтелектуальному «грунті» міфогенної гіпотези походження філософії, яка втілилася в формулі німецького історика філософії Вільгельма Нестле (1865–1959): «від міфу до логосу» [5]. Актуалізована ця формула була вже у «совєтські» часи у книзі Феохарія Кессіді [4].

Деякими українськими істориками філософії вона була прийнята як універсальна, тобто не лише така, що стосується процесу виникнення давньогрецької філософії, але й будь-якої іншої, включаючи українську. Малося на увазі, що філософія на певному етапі цивілізаційного розвитку повинна виникнути з необхідністю на основі власних джерел, як момент подолання власної міфологічної свідомості. Головне тут, що національна філософія обов'язково повинна виникнути на власній основі.

Може тому і в академічній літературі, і в навчальних посібниках з історії української філософії утверджується традиція подавати матеріали зі слов'янської міфології. Їх присутність повинна засвідчувати, що своїм походженням філософія доби Русі зобов'язана саме міфологічному світогляду давніх слов'ян. І якщо в першому систематичному викладі «Нарис історії філософії на Україні» (1966) чи в «Философской мысли в Киеве» (1982) про слов'янську міфологічну свідомість як джерело давньоукраїнської філософії сказано побіжно, то уже в першому томі «Історії філософії на Україні» (1987) цій проблемі присвячено повноцінний розділ – «Міфологічні уявлення східнослов'янських племен (V–IX ст.)». У підручнику «Історія філософії України» (1994) перед главою «Філософська думка Київської Русі» також стоїть глава «Давньослов'янська міфологія – переддень філософської думки». Та ж сама ситуація і в підручнику «Історія української філософії» (2008), де перед главою «Релігійно-філософська думка в Україні у XI–XIV ст.» стоїть глава «Міфологічна свідомість праукраїнців як підґрунтя вітчизняної філософії». Правда тут уже, на відміну від попередніх текстів, щоб якось перекинути «реальний» місточок від міфу до філософії зустрічаються такі фрази: «засвоєння індивідом понять, образів, метафорики обрядових текстів, упорядкований їх ритм, нові почуття, що виникали під час обряду, зумовлювали формування психологічного стану, який уможлиблював філософське осягнення світу. Людина поступово опановувала засоби філософських рефлексій, накопичувала нові образи, які викристалізовувалися в поняття» [2, с. 68–69]; «тексти деяких казок слугують прикладами примітивних, не позбавлених унаочнення актів філософування – рефлексії щодо душевних почувань, переживання неймовірного як реального, мисленого як дійсного» [2, с. 69].

Зрозуміло, що такі розмірковування не можуть не бути умоглядними: ніяких текстів, якими б можна було підтвердити ситуацію переходу «від міфу до логосу» в нашій книжній традиції не існує (на відміну від, приміром, текстів

Гесіода у грецькій філософській традиції). Хоча, звичайно, при бажанні істориків-інтерпретаторів такий нефілософський текст, як «Слово о полку Ігоревім» можна перевести на філософську мову. Та якщо ж якусь філософію міфологічні шари світогляду й можуть породити, то це той феномен, який в часи того ж самого Романтизму був названий «народною філософією».

Отже, у випадку з українською філософією схема Нестле не працює. Філософія у нас не виникає в результаті критичного подолання власної міфологічної свідомості, що була втілена у власній міфологічно-релігійній картині світу через процедуру її раціоналізації. Аргумент тут один: джерела, які б підтвердили цю схему відсутні. І ті ж самі джерела (тексти) (Святе Письмо, апокрифи, твори Отців Церви (патристика), збірник «Бджола», Ізборник Святослава 1073 р. тощо) засвідчують іншу модель походження давньоукраїнської філософії: вона виникає в результаті моменту *привнесення ззовні* після прийняття Руссю християнства (988), як елемент християнської ідеології. Між вищими рівнями слов'янської міфології (якщо така була) і давньоруською філософією моменту зв'язку і наступності не існує. Слов'янський «міф» ніяким чином у руському «логосі» не продовжується.

Коли виникає давньоукраїнська філософія, то вона являє собою окремі філософські ідеї як результат запозичення розвинутих форм філософування, а не початкових, що лише недавно виділися з міфічного способу осягнення світу. Відповідаючи на питання: чому так сталося?, – можна припустити, що давньослов'янська міфологія перед прийняттям християнства ще не досягла того рівня, який би уможливив перехід міфічних персоніфікованих образів, як результатів пізнавального відношення до навколишньої дійсності у мисленнєві (поняття). Дохристиянська культура давньої України-Русі існувала лише в усних формах (а виникнення ж філософії передбачає не просто наявність у національній мові розвинутого шару абстрактної лексики, а ще й писемності). Може тому до нас взагалі не дійшов ні один давньослов'янський міф, зрозумілий як сюжетно зв'язана оповідь. А все, що ми знаємо як «давньослов'янська міфологія» – це результат пізніших вчених реконструкцій.

Таким чином, ні слов'янська міфічна свідомість, ні її вербалізація на рівні міфології ніякого відношення до виникнення філософії в Україні-Русі не мають. Філософія в Україні народжується зовсім з інших джерел, ніж слов'янська міфологія і джерела ці були поза межами давньої України-Русі. Саме християнство і книжна культура стали тим контекстом, що в результаті вилилися в запозичений християнський платонізм та, ширше, візантійську філософську думку (яка частково була також засвоєна через кирило-мефодіївську спадщину). І вже після того як ця «операція» була пророблена, можна говорити про спроби власного філософування давньоруських «любомудрів» (Іларіона, Климента Смолятича, Данила Заточеника, Никифора, Кирила Туровського). Але, знову ж таки, в межах християнської філософської парадигми, яка ніяк не контактувала з давньослов'янською міфологічною традицією.

В цілому, бажання утвердити паралельну схему виникнення української філософії, що не верифікується ніякими філософськими джерелами свідчить про активний вплив на результати праці істориків української філософії позафілософського (ідеологічного) контексту.

Список використаних джерел:

1. Вільчинський Ю. М., Скринник З. Е., Скринник М. А. Розвиток філософської думки в Україні: Текст лекцій. Ч. 1: Від часу Київської Русі до доби романтизму. Львів: ЛДУ, 1991. 106 с.
2. Історія української філософії: підручник / М. Ю. Русин – координатор видавничого проекту. К.: Академвидав, 2008. 624 с.
3. Історія філософії на Україні: у 3 т. Т. 1. К.: Наукова думка, 1987. 399 с.
4. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу: Становление греческой философии. М.: Мысль, 1972. 312 с.
5. Nestle Wilhelm. Vom Mythos zum Logos. Die des griechischen Denkens Selbstentfaltung von Homer bis auf die Sophistik und Sokrates. Stuttgart: A. Kröner, 1940. 572 s.

АТАМАНЮК Зоя Миколаївна

ORCID ID: (0000-0001-7299-409X)

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026-1>

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ МЕТАМОДЕРНУ

Сучасний світ вимагає від освіти нового підходу, де теорія та практика, ідеальне та матеріальне, духовне та тілесне тісно переплітаються. Це означає, що кожна людина повинна вміти творчо діяти у реальному світі, керуючись при цьому вищими принципами та ідеалами. Філософське мислення стає все більш актуальним у науці, бізнесі, політиці та повсякденному житті. Френсіс Фукуяма описує сучасне суспільство як таке, що переживає «Великий Розрив» [1], де якість освіти знижується, хоча люди залишаються раціональними істотами. Філософи, як Йоганн Фіхте, наголошували на важливості філософської педагогіки для формування цілісної особистості. Сьогодні бракує повернення до філософської раціональності у всіх сферах життя. Замість глибокого мислення, ідеологічну обробку замінили телебачення, астрологія та містика, а войовничий атеїзм поступився місцем релігієзнавству. Як зазначав М. Мамардашвілі, люди перестають мислити самостійно, стаючи об'єктом маніпуляцій. Знамените «Я мислю – отже, я існую» Декарта втратило своє первісне значення, перетворившись на прагнення до комфортного життя [1]. Навіть відносно нова дисципліна «філософія освіти», стикається з різними трактуваннями свого предмета. Різні дослідники, такі як **Киященко Н., Піщулін М., Терещенко В.,**

		державного університету імені Володимира Винниченка
134	Шедіна Світлана Віталіївна	викладач-стажист кафедри професійної освіти та дизайну художньо-графічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
135	Штайнер Тетяна Віталіївна	викладач кафедри професійної освіти та дизайну Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
136	Шувар Наталія Мирославівна	кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри загальної та медичної психології Вищого приватного навчального закладу «Львівський медичний університет»
137	Яценко Елеонора Михайлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету
138	Осипова Тетяна Юріївна	доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

Зміст

Artem Androsenko Critical thinking of a future teacher in the context of digitalization of education	Андросенко Артем Критичне мислення майбутнього вчителя в умовах цифровізації освіти	4
Viacheslav Artiukh On the formula “from myth to logos” applied to the origins of the Ukrainian philosophical process	Артюх В`ячеслав Про формулу «від міфу до логосу», прикладену до витоків українського філософського процесу	6
Zoia Atamaniuk Critical thinking as a	Атаманюк Зоя Критичне	9